

การใช้วิธีวิจัยแบบผสมผสานวิธีเพื่อสร้างความน่าเชื่อถือ ของงานวิจัยทางสุขภาพ

Using Mixed Method for Creditability in Health Science Research

พวงผกา คงวัฒนานนท์*

คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ศูนย์รังสิต
ตำบลคลองหนึ่ง อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี 12120

Puangpaka Kongvattananon*

Faculty of Nursing, Thammasat University, Rangsit Centre,
Khlong Nueng, Khlong Luang, Pathum Thani 12120

บทคัดย่อ

ปัจจุบันนักวิจัยนำวิธีวิจัยทั้งการวิจัยเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณมาศึกษาร่วมกันในการตอบคำถามการวิจัย การแสดงความน่าเชื่อถือของงานวิจัยมีความสำคัญต่อการนำผลวิจัยไปใช้ บทความนี้แสดงถึงวิธีการใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพผสมผสานกับการวิจัยเชิงปริมาณซึ่งแบ่งเป็น 4 ลักษณะ คือ (1) การวิจัยแบบผสมผสานชนิดต่อเนื่องที่การวิจัยเชิงคุณภาพนำการวิจัยเชิงปริมาณ (2) การวิจัยแบบผสมผสานชนิดต่อเนื่องที่การวิจัยเชิงปริมาณนำการวิจัยเชิงคุณภาพ (3) การวิจัยแบบผสมผสานชนิดทำพร้อมกันที่การวิจัยเชิงคุณภาพเด่นนำการวิจัยเชิงปริมาณ และ (4) การวิจัยแบบผสมผสานชนิดทำพร้อมกันที่การวิจัยเชิงปริมาณเด่นนำการวิจัยเชิงคุณภาพ ซึ่งการนำวิธีวิจัยทั้งการวิจัยเชิงคุณภาพและการวิจัยเชิงปริมาณมาใช้ร่วมกันต้องยึดการสร้างที่น่าเชื่อถือของแต่ละวิธี ในการสร้างที่น่าเชื่อถือของงานวิจัย และต้องทำความเข้าใจอย่างถ่องแท้ ถ้าใช้ไม่ถูกต้องอาจส่งผลให้งานวิจัยมีจุดอ่อนมากกว่ามีที่น่าเชื่อถือได้

คำสำคัญ : การผสมผสานวิธีวิจัย; การสร้างที่น่าเชื่อถือของงานวิจัย; การสร้างคุณภาพงานวิจัย

Abstract

Many researches were done by qualitative and quantitative research design in 20th century. Creditability of qualitative research and rigor of quantitative research are significance. This paper shows “how to using mixed qualitative and quantitative research in health science research”. There are four types of mixed methods. The first is Sequential QUALITATIVE-quantitative (QUAL → quan). The second is Sequential QUANTITATIVE-

qualitative (QUAN → qual). The third is Simultaneous QUALITATIVE-quantitative (QUAL + quan). And the forth is Simultaneous QUANTITATIVE-qualitative (QUAN + qual). Understanding in using mixed method are useful for improve creditability in health care research.

Keywords: mixed method; creditability; quality research

1. บทนำ

ในช่วงศตวรรษที่ 20 เป็นต้นมา มีการโต้เถียงเกี่ยวกับวิธีการแสวงหาความรู้ความจริง โดยการวิจัยที่ปรากฏในสังคม มีการแบ่งแนวคิดเป็นสองกลุ่ม คือ กลุ่มแนวคิดปฏิฐานนิยม (positivism) และกลุ่มแนวคิดปรากฏการณ์วิทยา (phenomenology) [1] แต่เนื่องจากวิธีใดวิธีหนึ่งไม่สามารถค้นหาความรู้ความจริงได้ทั้งหมด ปัจจุบันจึงมีนักวิจัยนำวิธีการวิจัยทั้งสองแนวคิดมาศึกษาาร่วมกันในการตอบคำถามการวิจัย ซึ่งทั้งสองวิธีมีแนวคิดปรัชญาพื้นฐานที่ต่างกันไป ขึ้นอยู่กับคำถามการวิจัยว่าจะขึ้นำด้วยวิธีวิจัยใดที่จะสามารถตอบคำถามการวิจัยนั้นได้ และการวิจัยแบบผสมผสานวิธี (mixed method research) เป็นรูปแบบการวิจัยหนึ่งที่คำถามการวิจัยขึ้นำให้ใช้ทั้งวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative research methodology) และวิธีวิจัยเชิงปริมาณ (quantitative research methodology) ในการตอบคำถามการวิจัยจึงจะทำให้ได้คำตอบการวิจัยที่สมบูรณ์และเชื่อถือได้ ซึ่งในปัจจุบันการวิจัยแบบผสมผสานวิธี (mixed method research) ได้รับความนิยมแพร่หลายเพิ่มขึ้นเป็นลำดับ ซึ่งการใช้วิธีวิจัยทั้งสองวิธี คือ ทั้งวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ และวิธีวิจัยเชิงปริมาณ เพื่อตอบคำถามของงานวิจัยเรื่องเดียวกัน จำแนกเป็น 2 ลักษณะ ได้แก่ การวิจัยที่ดำเนินการวิจัยไปพร้อมกัน และการวิจัยที่ทำวิธีใดวิธีหนึ่งแล้วเสร็จก่อนจึงดำเนินการวิธีที่สอง สำหรับการวิจัยทางสุขภาพมีการนำวิธีวิจัยแบบผสมผสานมาใช้มากขึ้น เพราะเป็นการสร้างความน่าเชื่อถือของ

งานวิจัยทำให้งานวิจัยมีคุณค่ามากขึ้น แต่การนำไปใช้นั้นต้องระมัดระวังและต้องศึกษาอย่างเข้าใจ รวมทั้งสร้างความเข้าใจในแต่ละวิธีที่ถูกต้องในการนำไปใช้ เนื่องจากการนำไปใช้ที่ไม่ถูกต้องอาจสร้างจุดอ่อนต่องานวิจัยมากกว่าสร้างความน่าเชื่อถือของงานวิจัย ซึ่งผู้เขียนจะขอกล่าวประเด็นต่าง ๆ ต่อไป

2. เนื้อหา

2.1 การวิจัยแบบผสมผสานวิธี (mixed method research)

การวิจัยเป็นวิธีการแสวงหาความรู้ความจริง ในการค้นหาคำตอบข้อสงสัยต่าง ๆ ที่มนุษย์มี หรือเป็นการแสวงหาคำอธิบายปรากฏการณ์บางสิ่งบางอย่างที่มีอยู่ในสังคมมนุษย์ โลก และจักรวาล แนวทางการแสวงหาความรู้ความจริงมีความหลากหลายขึ้นอยู่กับการศึกษาของแต่ละบุคคลในการขึ้นำแนวทาง ดังนี้

2.1.1 แนวคิดปรัชญาพื้นฐานและคุณลักษณะการวิจัยแบบผสมผสานวิธี (philosophy foundation and characteristics of mixed method research) [1,2]

การวิจัยแบบผสมผสานวิธี เป็นลักษณะวิจัยที่ผสมผสานวิธีวิจัยเชิงคุณภาพและวิธีวิจัยเชิงปริมาณ ที่ประกอบด้วยโครงการย่อยตั้งแต่ 2 โครงการ ขึ้นไป ซึ่งแต่ละโครงการย่อยแสดงถึงวิธีวิจัยที่มาจากแนวคิดที่ต่างกันดังนี้

(1) แนวคิดกลุ่มปฏิฐานนิยม (positivism) เป็นแนวคิดที่เป็นวิธีการทางวิทยาศาสตร์ นักปรัชญาในกลุ่มนี้มองความรู้ความจริง ต้องมาจากการประจักษ์ มีหลักฐาน สัมผัสได้ สามารถวัดได้ ปรัชญาการค้นคว้าเหมือนกันย่อมมีสาเหตุเดียวกัน และพิสูจน์ได้ด้วยวิธีการทางวิทยาศาสตร์ มีความเที่ยง การได้มาซึ่งความรู้อาศัยการวิจัยเชิงปริมาณ (quantitative research design) เป็นส่วนใหญ่ เช่น การวิจัยเชิงระบาดวิทยาหาสาเหตุของโรค การวิจัยเชิงทดลองในการใช้ยา การวิจัยแบบควบคุมตัวแปร เพื่อนำผลสรุปมาใช้ในวงกว้าง และการวิจัยเชิงสำรวจเพื่อหาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมมนุษย์ เป็นต้น แนวคิดกลุ่มนี้ได้แก่ ปฏิฐานนิยม (positivism) ปฏิฐานนิยมใหม่ (neopositivism) เหตุผลนิยม (logical positivism) ซึ่งการวิจัยเชิงปริมาณจะมีลักษณะเป็นการศึกษาหาความแตกต่าง ความสัมพันธ์ ความสามารถในการทำนาย การทดสอบโปรแกรมต่าง ๆ โดยการทดสอบสมมติฐานที่ตั้งมาจากกรอบแนวคิดทฤษฎีที่มีอยู่

(2) แนวคิดกลุ่มปรากฏการณ์นิยม (phenomenology) ซึ่งเชื่อว่าทฤษฎีที่ตายตัวไม่สามารถนำมาอธิบายธรรมชาติของความรู้ความเป็นจริงได้ทุกสถานการณ์ และยอมรับว่าทฤษฎีไม่ได้ตัดสินที่ความถูกต้องความผิด และไม่มีความแน่นอนตายตัว โดยเฉพาะเกี่ยวกับพฤติกรรมมนุษย์ วัฒนธรรม สังคม ความเชื่อ ซึ่งเป็นกระบวนการที่ไม่หยุดนิ่ง มีความเกี่ยวพันกันอย่างแนบแน่น การวิจัยเชิงปริมาณจึงมีข้อจำกัดในการทำความเข้าใจมิติทางวัฒนธรรม และพฤติกรรมมนุษย์ การหาความรู้ความจริงในกลุ่มนี้เชื่อว่าความรู้ความจริงมาจากประสบการณ์ของมนุษย์ที่สั่งสมมา (tacit knowledge) ซึ่งการได้มาซึ่งความรู้อาศัยการวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative research design) แนวคิดกลุ่มนี้ได้แก่

ปฏิสัมพันธ์สัญลักษณ์ (symbolic interactionism) ปรากฏการณ์วิทยา (phenomenology) การตีความ (hermeneutics) ชาติพันธุ์วรรณา (ethnography) เป็นต้น ซึ่งการวิจัยเชิงคุณภาพมีลักษณะ (1) เป็นการศึกษาถึงมโนทัศน์ที่ไม่สมบูรณ์เนื่องจากขาดความชัดเจนของทฤษฎีหรือการวิจัยที่ผ่านมา (2) แนวคิดทฤษฎีที่มีอาจไม่สามารถอธิบายปรากฏการณ์ได้ (3) มีความจำเป็นที่จะต้องค้นหาและอธิบายปรากฏการณ์ที่มีอยู่เพื่อพัฒนาทฤษฎี และ (4) ธรรมชาติของปรากฏการณ์อาจไม่เหมาะสมกับวิธีการศึกษาเชิงปริมาณในการตอบคำถามการวิจัย

การวิจัยแบบผสมผสานวิธี จะใช้แนวคิดหรือปรัชญาพื้นฐานใดนั้นขึ้นอยู่กับคำถามการวิจัยที่นำไปสู่การใช้วิธีการใด และวิธีการใดเป็นวิธีที่เด่นหรือนำอีกวิธีหนึ่ง เช่น คำถามการวิจัย “คุณภาพชีวิตของผู้หญิงที่ถูกทารุณกรรมจากคู่สมรสเป็นอย่างไร” คำถามการวิจัยนี้ปรัชญาพื้นฐานเป็นแนวคิดกลุ่มปรากฏการณ์นิยม เป็นแนวคิดนำ จึงใช้วิธีการเชิงคุณภาพในการตอบคำถาม แต่ต้องใช้วิธีการเชิงปริมาณร่วมด้วยในการตอบคำถามการวัดคุณภาพชีวิต จึงจะช่วยให้ตอบคำถามการวิจัยได้สมบูรณ์ขึ้น

2.1.2 ชนิดของการวิจัยแบบผสมผสานวิธี (types of mixed method research)

ในการดำเนินการวิจัยจะใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพและวิธีการวิจัยเชิงปริมาณอย่างไรนั้นขึ้นอยู่กับคำถามการวิจัยที่ชี้นำวิธีวิจัยใดนำวิธีวิจัยอีกวิธีหนึ่ง ชนิดของการวิจัยแบบผสมผสานวิธี สามารถแบ่งได้เป็น 2 ลักษณะ [3,4,19] คือ

(1) การวิจัยแบบผสมผสานชนิดต่อเนื่อง (sequential mixed qualitative and quantitative research) เป็นลักษณะโครงการย่อย

ดำเนินการภายหลังโครงการหลักเสร็จ เพื่อเพิ่มการตรวจสอบ โดยโครงการใดโครงการหนึ่งจะสนับสนุนอีกโครงการหนึ่งให้มีความสมบูรณ์ขึ้น จำแนกเป็น 2 ชนิด คือ

(1.1) การวิจัยแบบผสมผสานชนิดต่อเนื่องที่การวิจัยเชิงคุณภาพนำการวิจัยเชิงปริมาณ [QUAL → quan] เป็นการดำเนินโครงการวิจัย โดยการศึกษาแรกใช้วิธีการเชิงคุณภาพ (qualitative approach) เมื่อดำเนินการเสร็จจึงจะดำเนินการการศึกษาที่ 2 ใช้วิธีการเชิงปริมาณ (quantitative approach) ช่วยส่งเสริมในการตอบคำถามการวิจัย ตัวอย่าง เช่น การพัฒนาเครื่องมือวัด พฤติกรรมการออกกำลังกายในผู้ป่วยเรื้อรัง โดยในระยะแรกทำการศึกษาเชิงคุณภาพเพื่อหาข้อความ (theme) ที่นำมาใช้ในการสร้างข้อคำถามการวิจัย จากนั้นใช้วิธีเชิงปริมาณเพื่อหาความตรงและความเที่ยงของเครื่องมือก่อนการนำไปใช้วัดพฤติกรรมการออกกำลังกายในผู้ป่วยเรื้อรัง

(1.2) การวิจัยแบบผสมผสานชนิดต่อเนื่องที่การวิจัยเชิงปริมาณนำการวิจัยเชิงคุณภาพ [QUAN → qual] เป็นการดำเนินโครงการวิจัย โดยการศึกษาแรกใช้วิธีการเชิงปริมาณ (quantitative approach) เมื่อดำเนินการเสร็จจึงจะดำเนินการการศึกษาที่ 2 ใช้วิธีการเชิงคุณภาพ (qualitative approach) ช่วยเสริมในการตอบคำถามการวิจัย ตัวอย่าง เช่น การการศึกษาเชิงสำรวจวิธีการเลี้ยงดูทารกในประเทศกำลังพัฒนาเพื่อดูความแตกต่างของภาวะทารกท้องเสียจากบ้านที่มีคู่อื่นและไม่มีคู่อื่น ศึกษาด้วยวิธีเชิงปริมาณ พบว่าไม่แตกต่าง แต่ในปรากฏการณ์จริงมีบ้านที่มีเด็กท้องเสียในการหาคำอธิบายจึงต้องศึกษาเชิงคุณภาพทำการศึกษาเชิงลึกในบางตัวอย่าง เพื่อหาสาเหตุของปรากฏการณ์นั้นมา

อธิบายเพิ่มเติม

(2) การวิจัยแบบผสมผสานชนิดดำเนินการไปพร้อมกัน (simultaneous mixed qualitative and quantitative research) เป็นลักษณะที่โครงการดำเนินไปพร้อมๆกัน และนำผลที่ได้มาพิจารณาความเหมือนและความแตกต่างในการตอบคำถามการวิจัย เพื่อให้งานวิจัยสมบูรณ์ขึ้น หรือเรียกว่าผลการวิจัยหนึ่งจำเป็นต้องวางแผนใช้วิธีการหนึ่งร่วมกันขึ้นผลด้วย เพื่อให้ข้อมูลการวิจัยสมบูรณ์สามารถนำไปใช้ในภาพกว้างได้ สามารถจำแนกเป็น 2 ชนิด คือ

(2.1) การวิจัยแบบผสมผสานชนิดดำเนินการไปพร้อมกันที่การวิจัยเชิงคุณภาพเด่นนำการวิจัยเชิงปริมาณ [QUAL + quan] เป็นงานวิจัยที่มีคำถามการวิจัยหลักเป็นวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative approach) แต่ต้องการความสมบูรณ์ของข้อมูลจึงศึกษาด้วยวิธีเชิงปริมาณ (quantitative approach) ควบคู่ไปด้วย ตัวอย่าง เช่น การศึกษาคุณภาพชีวิตผู้หญิงพิการวัยกลางคนชาวอีสาน โดยมีคำถามการวิจัยมุ่งเน้นที่คุณภาพชีวิตในมุมมอง ประสบการณ์ของผู้หญิงพิการวัยกลางคนชาวอีสาน จึงใช้วิธีการศึกษาเชิงคุณภาพเป็นหลัก พร้อมกับศึกษาคุณภาพชีวิตในมุมมองของคนนอก โดยใช้เครื่องมือที่สร้างมาจากทฤษฎีที่มีอยู่เป็นการศึกษาเชิงปริมาณควบคู่กันไปและนำผลการศึกษาทั้งสองวิธีมาอธิบายคุณภาพชีวิตผู้หญิงพิการวัยกลางคนชาวอีสาน

(2.2) การวิจัยแบบผสมผสานชนิดดำเนินการไปพร้อมกันที่การวิจัยเชิงปริมาณเด่นนำการวิจัยเชิงคุณภาพ [QUAN + qual] เป็นงานวิจัยที่มีคำถามการวิจัยหลักเป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (quantitative approach) แต่ต้องการความสมบูรณ์ของข้อมูลจึงศึกษาด้วยวิธีเชิงคุณภาพ (qualitative

approach) ควบคุมไปด้วย ตัวอย่างเช่น การศึกษาทัศนคติและพฤติกรรมการมีเพศสัมพันธ์ของเด็กวัยรุ่นไทย เป็นการศึกษาเชิงปริมาณที่ใช้แบบสอบถามที่สร้างจากทฤษฎีแนวคิดทัศนคติ และพฤติกรรมของเด็กวัยรุ่น และทำการศึกษาเชิงคุณภาพในลักษณะการวิจัยเชิงปรากฏการณ์วิทยาในกลุ่มเด็กวัยรุ่นเกี่ยวกับการมีเพศสัมพันธ์เพื่อค้นหาข้อมูลเชิงลึกถึงพฤติกรรมจากประสบการณ์ของเด็กวัยรุ่นโดยตรงควบคู่กันเพื่อตอบคำถามการวิจัยที่ชัดเจนขึ้น

จากตัวอย่างข้างต้นงานวิจัยแต่ละโครงการมีการให้น้ำหนักที่ไม่เท่ากัน โดยที่โครงการใดโครงการหนึ่งจะสนับสนุนอีกโครงการหนึ่ง จุดสำคัญอยู่ที่ว่าในแต่ละวิธีต้องสมบูรณ์ในตัวเอง และในทุกวิธีจะต้องมีเกณฑ์ที่เหมาะสมในการให้ความน่าเชื่อถือ ถ้าเป็นวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ ต้องมีการเลือกกลุ่มตัวอย่างตามวิธีเชิงคุณภาพการเก็บข้อมูลโดยการสนทนากลุ่ม การสัมภาษณ์จะกระทำจนได้ข้อมูลอิ่มตัวและวิเคราะห์ข้อมูลได้ข้อสรุปออกมา และวิธีการวิจัยเชิงปริมาณก็เช่นกัน วิธีการนี้แต่ละวิธีมีความน่าเชื่อถือที่สามารถอยู่ได้อย่างอิสระไม่ใช้การพยายามทำให้ได้ข้อมูลตามที่คิดไว้ เพื่อให้สอดคล้องกับวิธีการวิจัยหลักที่เป็นวิธีเชิงปริมาณหรือวิธีเชิงคุณภาพที่ศึกษา นอกจากนี้มาตรฐานแต่ละโครงการสามารถตีพิมพ์ได้อย่างอิสระซึ่งเป็นลักษณะเฉพาะที่สำคัญที่ทำให้ให้นักวิจัยใช้การวิจัยแบบผสมผสานวิธี ในการขยายงานวิจัยในปีต่อ ๆ มา

การปฏิบัติตามวิธีการของการวิจัยแบบผสมผสานวิธี จากที่กล่าวมาข้างต้นจะเห็นว่าวิธีการวิจัยจำเป็นต้องมีอิสระในแต่ละโครงการ เนื้อหาแท้จริงในวิธีวิจัยแบบผสมผสานไม่ใช่ว่าการขัดแย้งกันระหว่างข้อสมมติฐานที่แตกต่างกันใน 2 แนวคิด และไม่ใช่ว่าการขัดแย้งกันของแนวคิดปรัชญาที่ต่างกัน และ

เป็นไปได้ที่จะผสมข้อมูลที่เป็นอักษร (textual) กับตัวเลข (numerical) ในเวลาเดียวกัน แต่เป็นการนำผลที่ได้ในแต่ละวิธีมาอธิบายผลลัพธ์ หรือทฤษฎี หรือยืนยันตรวจสอบทฤษฎีที่มีอยู่ การบรรรพผลจะต้องให้ความสำคัญกับข้อสมมติฐานที่มีอยู่ในแต่ละวิธีวิจัย ซึ่งคำถามการวิจัยจะนำไปสู่การเลือกกลุ่มตัวอย่างตามจุดประสงค์ของวิธีวิจัยแต่ละวิธี และสนับสนุนผลการวิจัยทั้งหมดตามที่วางแผนไว้

2.2 การรวมกลุ่มตัวอย่าง (combining sample) [6,7,18,20]

สิ่งที่มีผลกระทบต่อความน่าเชื่อถือของงานวิจัยสิ่งหนึ่ง คือ การเลือกตัวอย่างที่ไม่เหมาะสมและไม่เพียงพอบางครั้งเหตุผลจากความสะดวก นักวิจัยหลายคนใช้กลุ่มตัวอย่างเดียวกันทั้งในวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพและวิธีการวิจัยเชิงปริมาณ ซึ่งการใช้กลุ่มตัวอย่างเดียวกันไม่เหมาะสม เนื่องจากการวิจัยเชิงปริมาณให้ความสำคัญกับการรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างขนาดใหญ่และใช้วิธีสุ่มตัวอย่าง เพื่อให้กลุ่มตัวอย่างที่ศึกษามีความเป็นตัวแทนที่ดีของประชากร ส่วนการวิจัยเชิงคุณภาพให้ความสำคัญกับข้อมูลที่มีความอิ่มตัว (saturated data) โดยรวบรวมข้อมูลเชิงลึกจากผู้ให้ข้อมูลที่มีประสบการณ์ในเรื่องนั้น ๆ ที่สามารถสะท้อนภาพหรือถ่ายทอดประสบการณ์จริงที่แสดงถึงปรากฏการณ์ (phenomena) ที่ต้องการศึกษาแต่การวิจัยเชิงคุณภาพ ไม่มีการคำนวณขนาดตัวอย่างและการสุ่มตัวอย่าง กรณีการศึกษาที่วัตถุประสงค์ของการวิจัยทั้งหมดยังไม่ชัดเจนไม่มีเหตุผลต้องใช้ตัวอย่างเดียวกันสำหรับทั้ง 2 กลุ่ม เช่น การวิจัยแบบผสมผสานวิธีที่ดำเนินการไปพร้อมกัน โดยการวิจัยเชิงคุณภาพเด่นนำการวิจัยเชิงปริมาณ วิธีวิจัยเชิงปริมาณจะใช้กลุ่มตัวอย่างของวิธีวิจัยแบบเชิงคุณภาพจะน้อยเกินไปที่จะเป็นตัวแทน ทำให้มีปัญหา

ต่อความตรงของข้อมูล ฉะนั้นการเลือกกลุ่มตัวอย่างวิธี
เชิงคุณภาพร่วมกับวิธีเชิงปริมาณ หรือวิธีเชิงคุณภาพ
กระทำตามหลังวิธีเชิงปริมาณ หรือในทางกลับกันก็

ตาม จำเป็นต้องอิสระต่อกันในทุกการศึกษา สรุป
ข้อสังเกตได้ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 สรุปข้อจำกัดข้อพึงระวังในการใช้การวิจัยแบบผสมผสานวิธีในแต่ละชนิดของการศึกษา

วิธีวิจัย	เป้าหมาย	ข้อจำกัดกลุ่มตัวอย่าง	ข้อพึงระวัง
QUAL + quan	เพิ่มการอธิบายกลุ่มตัวอย่างที่ชัดเจนขึ้น	กลุ่มตัวอย่างเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ	การนำข้อมูลมาเปรียบเทียบกัน
QUAN+ qual	เพื่ออธิบายปรากฏการณ์ที่ไม่สามารถอธิบายได้ด้วยวิธีเชิงปริมาณอย่างเดียว	กลุ่มตัวอย่างเป็นการวิจัยเชิงปริมาณ	การเลือกกลุ่มตัวอย่างเชิงทฤษฎีจากวิธีสุ่มตัวอย่าง
QUAL→ quan	เป็นการทำวิจัยที่ต่อเนื่องเพื่อหาคำตอบการวิจัยที่อธิบายในภาพกว้างได้	กลุ่มตัวอย่างเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ	การใช้กลุ่มตัวอย่างเดียวกัน
QUAN→ qual	เพื่อตรวจสอบผลการวิจัยที่ไม่คาดคิดมาก่อน	กลุ่มตัวอย่างเป็นการวิจัยเชิงปริมาณ	การเลือกกลุ่มตัวอย่างเชิงทฤษฎีจากวิธีสุ่มตัวอย่าง

ที่มา : ปรับปรุงจาก [3]

3. การรวมผลการศึกษา (combining results)

[6,7,18]

ปัญหาของการให้นำหน้าของผลการศึกษแต่ละส่วนถูกนำไปใช้แก้ปัญหา เมื่อข้อค้นพบมีการตีความภายในบริบทของข้อความรู้ในปัจจุบัน ข้อค้นพบแต่ละส่วนจะเหมาะสมกับแต่ละปัญหานักที่ค้นพบมาจากวิธีการแต่ละวิธี ในกรณีที่ผลการวิจัยมีความขัดแย้งกันใน 2 วิธี อาจจะมีปัญหาว่าผลการศึกษาดูถูกต้อง ในการสรุปผลการศึกษาในงานวิจัยที่เป็นภาพรวมมักจะใช้ทั้ง 2 วิธี โดยแยกนำเสนอเป็นแต่ละส่วน ถ้าผลการศึกษาสอดคล้องกันก็จะเสริมซึ่งกันและกันทำให้งานวิจัยมีความน่าเชื่อถือมากขึ้น

ตัวอย่างการใช้ วิธีวิจัยแบบผสมผสานวิธีใช้ได้
ได้ในลักษณะหลากหลายวิธีวิจัย ในการเชื่อมต่อกัน
ของข้อความเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ ต้องใช้กลวิธี
ให้เหมาะสมที่ยังคงความตรงของแต่ละวิธีไว้ วิธีเชิง
ปริมาณร่วมกับวิธีเชิงคุณภาพ ไม่ใช่เป็นเพียงเพิ่มการ
บรรยาย และเพิ่มข้อมูลทางภาษา เช่น ในการวิจัยเชิง
ทดลองเป็นวิธีวิจัยเชิงปริมาณ บางครั้งต้องการข้อมูล
เชิงคุณภาพมาช่วยเสริมในการตอบคำถามการวิจัย
อาจใช้วิธีเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์ และ
วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้มา ในส่วนนี้ไม่นับว่าเป็นการวิจัย
เชิงคุณภาพ การวิจัยเชิงคุณภาพต้องยึดหลักการของ
ระเบียบวิธีเชิงคุณภาพตลอดการดำเนินการวิจัย เช่น
ผลของโปรแกรมการให้ความรู้เกี่ยวกับโรคมะเร็ง

ปากมดลูกกับการมารับการตรวจของสตรี พบว่าสตรีบางคนมาตรวจบางคนไม่มาตรวจ จึงต้องมีการศึกษาต่อว่าทำไมสตรีจึงไม่มาตรวจโดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ มีเลือกกลุ่มตัวอย่างใหม่ เก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึกเก็บจนข้อมูลอิ่มตัว และทำการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ซึ่งเป็นการดำเนินการศึกษาที่ต่อเนื่องเพื่อตอบคำถามการวิจัยให้สมบูรณ์ขึ้น เป็นต้น

นอกจากนี้วิธีวิจัยแบบผสมผสานวิธีไม่ใช่เป็นการเสริมสร้างจุดแข็งของงานวิจัยให้มากที่สุดหรือทำให้งานวิจัยมีจุดอ่อนน้อยที่สุดของแต่ละวิธี ถ้าไม่ศึกษาด้วยความระมัดระวัง ผลสุดท้ายก็อาจจะส่งเสริมจุดอ่อนของแต่ละวิธี และจะไม่มีความจริงของโครงการวิจัยในภาพรวมทั้งหมด วิธีการนี้ค่อนข้างจะเป็นวิธีที่ได้ข้อค้นพบที่สมบูรณ์ถ้าใช้อย่างถูกต้องและเข้าใจวิธีการอย่างแท้จริง ผลการวิจัยก็จะมีจุดแข็งและสนับสนุนทฤษฎีที่จะพัฒนาความรู้ต่อไป ซึ่งวิธีวิจัยเป็นเพียงเครื่องมือที่ใช้ ช่วยให้เกิดความเข้าใจง่ายขึ้น นักวิจัยที่ดี ต้องเป็นผู้ที่มีความสามารถรอบรู้ มีความเที่ยงตรง ไม่ลำเอียงและมองได้ครอบคลุมองค์ประกอบทั้งหมดของวิธีวิจัยที่จะนำไปใช้ในการศึกษา

4. หลักการนำวิธีวิจัยแบบผสมผสานวิธีไปใช้

ในการนำการวิจัยแบบผสมผสานวิธีไปใช้ พูจินไชห์ และคณะ [8] ได้กล่าวถึงจุดประสงค์ในการนำไปใช้อยู่ 2 ส่วน คือ เพื่อการยืนยันผลการวิจัยหรือเพื่อความสมบูรณ์ในการตอบคำถามการวิจัย แต่การนำไปใช้นั้น มิตเชล [7] ได้เสนอสิ่งที่ต้องระวังไว้ 4 ประการ คือ (1) การวิจัยนั้นต้องมีคำถามการวิจัยชัดเจนที่จะนำไปสู่การเลือกวิธีการศึกษาที่เหมาะสมเพื่อที่จะสามารถตอบคำถามการวิจัยได้ชัดเจนและ

สมบูรณ์ที่สุด (2) จุดอ่อนและจุดแข็งของแต่ละวิธีที่ถูกเลือกต้อง เป็นไปตามระเบียบวิธีวิจัยของแต่ละวิธี (3) ต้องให้วิธีการที่ถูกเลือกมีความสัมพันธ์ที่เป็นไปตามธรรมชาติกับปรากฏการณ์ที่ศึกษา และ (4) ต้องมีการประเมินและตรวจสอบความถูกต้องอย่างต่อเนื่องในแต่ละวิธีที่เลือกใช้ในการศึกษา [7]

5. ประโยชน์ในการนำการวิจัยแบบผสมผสานวิธีไปใช้ [6]

ประโยชน์ในการนำการวิจัยแบบผสมผสานวิธีไปใช้ ส่วนใหญ่เป็นการสร้างความน่าเชื่อถือของงานวิจัย ประโยชน์ในการนำไปใช้สามารถลดความลำเอียง (bias) จากการใช้วิธีเดียวในการศึกษา เพิ่มความเชื่อมั่นในผลการวิจัย พัฒนาการสร้างความตรงของเครื่องมือและวิธีการศึกษา สร้างความเข้าใจในขอบเขตขององค์ความรู้ อธิบายประเด็นทางสังคมที่ซับซ้อนได้ดี ช่วยกำจัดความลำเอียงที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติที่ดีที่สุดและกำจัดข้อบกพร่องโดยรวม ที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติได้ และนอกจากนี้ผลการศึกษาก็มีความแตกต่างจะช่วยอธิบายปรากฏการณ์ได้สมบูรณ์ขึ้น ซึ่งประโยชน์เหล่านี้เกิดขึ้นได้เมื่อนำการวิจัยแบบผสมผสานวิธีไปใช้อย่างถูกต้อง

6. ข้อจำกัดในการนำการวิจัยแบบผสมผสานวิธีไปใช้ [3,6,9]

ข้อจำกัดในการใช้การวิจัยแบบผสมผสานวิธี มีนักวิจัยหลายคนศึกษาและให้แนวคิดไว้หลากหลาย วิธีการวิจัยแบบผสมผสานวิธีจะไม่ใช่เพื่อรับรองความตรงภายในและความตรงภายนอกของการศึกษานั้น ๆ ข้อมูลจากแหล่งข้อมูลหลายๆแหล่งเมื่อนำมาผสมผสานกันอาจทำให้เกิดข้อผิดพลาดได้ วิธีการ

เลือกกลุ่มตัวอย่างอาจถูกต้องในวิธีหนึ่งแต่อาจไม่ถูกต้องในอีกวิธีหนึ่ง โดยเฉพาะวิธีศึกษาเชิงคุณภาพ และวิธีการศึกษาเชิงปริมาณ การเลือกใช้วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลต้องเหมาะสมกับวิธีวิจัยที่ศึกษา เช่น การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ จำนวนกลุ่มตัวอย่างที่มากพอจะสร้างความน่าเชื่อถือของงานวิจัย การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ใช้การตรวจสอบแบบสามเส้า (triangulation method) เพื่อสร้างความน่าเชื่อถือของผลวิจัย เป็นต้น ผู้วิจัยต้องตระหนักว่า การใช้การวิจัยแบบผสมผสานวิธีไม่สามารถทดแทนความลำเอียงที่เกิดจากตัวนักวิจัยได้ คำถามการวิจัยที่ไม่ชัดเจนจะไม่ใช้วิธีการวิจัยแบบผสมผสานวิธีเพื่อสร้างความน่าเชื่อถือให้งานวิจัย การวิจัยวิธีนี้เป็นวิธีที่ยู่ยาก ซับซ้อนและมีค่าใช้จ่ายสูง ซึ่งยากที่จะทำวิจัยซ้ำได้

7. ประเด็นปัญหาในการใช้การวิจัยแบบผสมผสานวิธี [10,18,20]

จากการศึกษาถึงประเด็นปัญหาในการใช้การวิจัยแบบผสมผสานวิธี มีหลายการศึกษาที่ให้ข้อคิดเห็นที่แตกต่างกันและยังมีข้อถกเถียงกันอยู่หลายประเด็น สามารถสรุปประเด็นหลักได้ 4 ประเด็น ดังนี้

7.1 การวิจัยแบบผสมผสานวิธี อาจจะมีการนำมาใช้ไม่เหมาะสม การวิจัยแบบผสมผสานวิธีไม่ใช่วิธีที่ใช้ได้โดยทั่วไปเมื่อต้องการ แต่ขึ้นอยู่กับธรรมชาติและขอบเขตของคำถามการวิจัยที่ขึ้นาเฉพาะ ถ้าคำถามมุ่งเน้นที่วิธีการใดวิธีหนึ่ง และข้อสมมติฐานถูกกำหนดไว้อย่างชัดเจน การวิจัยแบบผสมผสานวิธี อาจจะไม่จำเป็นต้องใช้เพราะถ้าวิธีการเดียวสามารถตอบคำถามการวิจัยได้

7.2 ประเด็นการวิจัยแบบผสมผสานวิธี มีประโยชน์ในการให้ความตรงและความเที่ยงของงานวิจัย นักวิจัยหลายคนก็ยังถกเถียงในประเด็นนี้ว่าเป็นวิธีการที่มีคุณค่าในการค้นหาความจริงเกี่ยวกับงานวิจัย หรือว่าเป็นสิ่งที่สร้างความคลุมเครือในผลการวิจัย โดยเฉพาะในกรณีที่ได้ผลการศึกษาที่ขัดแย้งกัน

7.3 การรวมผลการศึกษา ปัญหาที่พบในการรวมผลการศึกษาของการวิจัยแบบผสมผสานวิธี การวิจัยที่ใช้ทั้งวิธีวิจัยเชิงคุณภาพและวิธีวิจัยเชิงปริมาณ เป็นการยากที่จะรวมข้อมูลทั้งสองวิธีเข้าด้วยกัน เนื่องจากเป็นข้อมูลที่ได้มาจากแนวคิด และวิธีการศึกษาที่ต่างกัน จึงควรแยกการนำเสนอผลการศึกษาออกจากกัน

7.4 ปัญหาการขัดแย้งกันของทฤษฎีในงานวิจัยแบบผสมผสานวิธี พิวดิง แอนด์พิวดิง [10] กล่าวว่า การตรวจสอบแบบสามเส้าด้วยทฤษฎี (theoretical triangulation) เป็นวิธีการที่น่าเชื่อถือที่สำคัญในงานวิจัยทางสังคมศาสตร์ และเป็นวิธีที่เพิ่มแนวคิดเชิงวิพากษ์ ปัญหาการโต้เถียงกันระหว่างผลการวิจัยที่ขัดแย้งกัน และเมื่อพิจารณาถึงกรอบแนวคิดทฤษฎีที่นักวิจัยออกแบบให้เหมาะสมกับข้อสมมติฐานที่ตั้งไว้ก็อาจไม่เหมาะสม และไม่อาจสรุปได้ว่าทฤษฎีใดทฤษฎีหนึ่งถูกต้องหรือไม่ถูกต้อง

8. บทสรุป

การใช้การวิจัยแบบผสมผสานวิธี (mixed method research) ในงานวิจัยนั้นขึ้นอยู่กับคำถามการวิจัยจะขึ้นาให้ใช้วิธีวิจัยอย่างใดอย่างหนึ่งหรือใช้ทั้งสองวิธีในการตอบคำถามการวิจัย กรณีที่ใช้ทั้งวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ และวิธีวิจัยเชิงปริมาณ จึงจะทำให้ได้คำตอบการวิจัยที่สมบูรณ์ และเชื่อถือได้ โดยในแต่ละ

วิธีจะสมบูรณ์ในตัวเอง และมีรูปแบบการวิจัยอยู่ 4 ลักษณะ ที่เป็นลักษณะ โครงการวิจัยย่อยที่สองมีการดำเนินการภายหลัง โครงการแรกเสร็จ หรือเป็นลักษณะที่โครงการวิจัยดำเนินไปพร้อมๆกัน คุณภาพและความน่าเชื่อถือของงานวิจัยขึ้นอยู่กับ การดำเนินการวิจัยที่ยึดหลักการเบี่ยงวิธีวิจัยของแต่ละวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพจะใช้วิธีการตรวจสอบสามเส้า (Triangulation Method) ภายในวิธีนั้นๆ เช่น การเก็บข้อมูลจากหลายแหล่ง ใช้วิธีเก็บข้อมูลหลายวิธี การใช้นักวิจัยหลายคน เป็นต้น ส่วนการวิจัยเชิงปริมาณ พิจารณาการเลือกทฤษฎีที่ศึกษา การเลือกกลุ่มตัวอย่างที่เป็นตัวแทนประชากร การใช้สถิติที่เหมาะสม ผลการวิจัยสามารถไปใช้ในภาพกว้าง เป็นต้น ความถูกต้องของวิธีการศึกษาเป็นการเพิ่มความน่าเชื่อถือของผลการวิจัยที่ดี การใช้การวิจัยแบบผสมผสานวิธีมีจุดประสงค์ในการนำไปใช้ออยู่ 2 ประการ คือ เพื่อยืนยันผลการวิจัย และเพื่อความสมบูรณ์ในการตอบคำถามการวิจัย ปัญหาในการนำวิธีการนี้มาใช้มีอยู่หลายประการที่ยังเป็นที่ถกเถียงในกลุ่มนักวิชาการ เนื่องจากปัญหาปรัชญาความเชื่อที่แตกต่างกันของการใช้ทั้งวิธีการเชิงคุณภาพและวิธีการเชิงปริมาณ เมื่อผลการศึกษาแต่ละโครงการวิจัยที่ได้มีความขัดแย้งกันก็ยากที่จะสรุปผลรวมว่าวิธีการใดถูกต้องเหมาะสมหรือไม่เหมาะสม แต่อย่างไรก็ตามเมื่อใช้วิธีการวิจัยแบบผสมผสานวิธี ในกรณีที่ผลการศึกษาแต่ละโครงการวิจัยที่ได้จะสอดคล้องกันหรือไม่สอดคล้องกันก็ตาม ผลการวิจัยแต่ละวิธียังถือว่ามีความน่าเชื่อถือในแต่ละวิธีวิจัยที่ศึกษา การสรุปผลการวิจัยจึงควรแยกสรุปในแต่ละวิธี และถือว่าทุกข้อมูลที่ได้มีประโยชน์ต่องานวิจัยทั้งสิ้น

ดังนั้นกล่าวโดยสรุป สิ่งที่แสดงถึงการวิจัยแบบผสมผสานวิธีที่ดี คือต้องขึ้นมาจากคำถามการ

วิจัย และใช้ระเบียบวิธีวิจัยของแต่ละวิธีในการศึกษามีการแสดงถึงวิธีการตรวจสอบความน่าเชื่อถือในแต่ละวิธี ควรแยกการอธิบายผลที่ได้จากการศึกษา และทั้งสองวิธีที่ศึกษาสามารถแยกในการเผยแพร่ผลงานวิจัยได้

ในปัจจุบันการวิจัยแบบผสมผสานวิธี มีการนำมาใช้ในการวิจัยทางสุขภาพมากขึ้น ไม่ว่าจะเป็นกลุ่มแนวคิดปฏิฐานนิยมและกลุ่มแนวคิดปรากฏการณ์นิยม ที่ต้องใช้ทั้งสองวิธีในการตอบคำถามการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับชีวิต สุขภาพและพฤติกรรมมนุษย์ ซึ่งวิธีเดียวไม่สามารถตอบคำถามได้สมบูรณ์ชัดเจน ฉะนั้นนักวิจัยจึงควรศึกษาและสร้างความเข้าใจในวิธีการที่ถูกต้องก่อนการนำการวิจัยแบบผสมผสานวิธีไปใช้ในการวิจัย ซึ่งวิธีการวิจัยแบบผสมผสานวิธีนี้เป็นวิธีการที่มีประโยชน์สร้างความน่าเชื่อถือของงานวิจัยทำให้งานวิจัยมีคุณค่ามากขึ้น ซึ่งผลการวิจัยที่ได้สามารถจะนำไปสู่การสร้างและพัฒนาองค์ความรู้ด้านสุขภาพต่อไป

10. เอกสารอ้างอิง

- [1] Streubert, H.J. and Carpenter D.R., 2003, Triangulation as a Qualitative Research Strategy, pp. 299-309, In Streubert, H.J. and Carpenter, D.R. (Eds.), Qualitative Research in Nursing: Advancing the Humanistic Imperative, Lippincott William & Wilkins, Philadelphia.
- [2] Forter, R.L., 1997, Addressing epistemological and practical issues in multi-method research: A procedure for conceptual triangulation, Adv. Nurs. Sci. 20: 253-258.
- [3] Morse, J.M., 1991, Approaches to qualitative-

- quantitative methodological Triangulation, Nurs. Res. 40: 120-123.
- [4] Tashakkori, A. and Teddye, C., 2003, Handbook of Mixed Methods in Social and Behavioral Research., Sage Publications, Inc., California.
- [5] Foss, C. and Ellefsen, B., 2002, The value of Combining Qualitative and Quantitative Approaches in Nursing Research by means of Method Triangulation, J. Adv. Nurs. 40: 242-248.
- [6] Begley, C.M., 1966, Using triangulation on nursing research, J. Adv. Nurs. 24: 112-128.
- [7] Mitchell, E.S., 1986, Multiple triangulation: A method of nursing science, Adv. Nurs. Sci. 8: 18-26.
- [8] Shih, F.J., Gua, M.L., Chen, C.H. and Kao Lo, C.H., 2001, Empirical validation of a teaching course on spiritual care in Taiwan, J. Adv. Nurs. 36: 333-346.
- [9] Morse, J.M., 1991, Qualitative Nursing Research: A Contemporary Dialogue. Sage Publications, Inc, California, 133 p.
- [10] Sim, J. and Sharp, K., 1998, A critical appraisal of the role of triangulation nursing research, Int. Nurs. Stud. 35: 23-31.
- [11] Nolan, M. and Behi, R., 1995, Triangulation: The best of all world ?, Br. J. Nurs. 4: 829-832.
- [12] Shih, F. J., 1998, Triangulation in nursing research: Issues of conceptual clarity and purpose, J. Adv. Nurs. 28: 631-641.
- [13] Bennett, J.A., 1997, A case for theory triangulation, Nurs. Sci. Quart. 10(2): 97-102.
- [14] Bennett, J.A., 1997, Response to Bennett's case for theory triangulation, Nurs. Sci. Quart. 10(2): 103-106.
- [15] Kimchi, J., Polivka, B. and Stevenson, J.B., 1991, Triangulation operational definitions, Nurs. Res. 40: 364-366.
- [16] Thurmond, V.A., 20001, The point of Triangulation, J. Nurs. Scholar. 3: 253-258.
- [17] Gerard, A.T. and Begley, M.C., 2004, Methodological rigour within a qualitative framework, J. Adv. Nurs. 48: 388-394.
- [18] Jones, A. and Bugge, C., 2006, Improving understanding and rigour through triangulation: An exemplar based on patients participation in interaction, J. Adv. Nurs. 55: 612-621.
- [19] Ostlund, U. and Kidd, L., Wengstrom, Y. and Rowa-Dewar, N., 2011, Combining qualitative and quantitative research within mixed method research designs: A methodological review, Int. J. Nurs. 48: 369-383.
- [20] Polit, D.F. and Back, T.C., 2010, Generalization qualitative and quantitative research: myths and strategies, Int. Nurs. Stud. 47: 1451-1458.